

חברה הלכתית לכתחילה

יזהר ברק

"גבירותי ורבותי, מהפך: אתם יכולים לשבת ביחד. אחרי שבמשך שנים נחשבו מצדדי החברה המעורבת לחפיפניקים של הציונות הדתית, ניתן להם כעת גיבוי הלכתי מנומק". כך טענה כותרת המשנה בכתבה שפורסמה בגיליון פרשת "בהעלותך" של "דיוקן", מוסף מקור ראשון. המדובר הוא בחוברת שהוציאה תנועת "נאמני תורה ועבודה" לפני מספר חודשים, ושמה: "חברה שלמה – חברה צנועה מעורבת לכתחילה"¹. בחוברת זו מסבירים הכותבים, הרב יובל שרלו ורן חורי, את רעיון החברה המעורבת, בשפה רהוטה ובצורה מסודרת. הקורא מבין, צעד אחר צעד, מדוע שאר העמדות לוקות בחסר, מדוע המקורות אינם מתאימים, ולאחר מכן מקבל על מגש של כסף את העמדה המנצחת – חברה "צנועה מעורבת לכתחילה". הקורא מתרשם שזוהי דרך נכונה וטובה, או לכל הפחות לגיטימית והגיונית. במאמר זה ננסה בעז"ה לעקוב אחר מהלכה של החוברת, לקרוא אותה בעיניים ביקורתיות ומפוקחות ולבחון: האם יש כאן באמת "גיבוי הלכתי מנומק", או שמא אין כאן אלא זריית חול בעיניים?²

חץ וסביבו מטרה

סודה של החוברת נחשף כבר בהקדמתה: "המוטיבציה לכתובתה (של החוברת) נובעת מהרצון לעגן את הקיום בפועל של רוב מוחלט של הציונות הדתית בעולמה של ההלכה, כדי שנוכל הן ללכת בדרכה של ההלכה, והן להפנות את תשומת הלב הדתית לאותם תחומים מוזנחים רבים". ממשפט זה ניתן ללמוד מהי כוונתם השורשית של הכותבים. לא בירור האמת הצרופה ורצון ה' הגלום בהלכה, אלא עיגון המציאות הקיימת ו"התאמת" ההלכה אליה, בבחינת יריית החץ ולאחר מכן סימון המטרה סביבו. אמנם משפט זה הינו הצהרת כוונות בלבד, אך החוברת כולה, צעד אחר צעד, מאששת טענה זו: החל מטיעונים לא רלוונטיים ומפרשנות תמוהה למקורות, וכלה בקריקטורות דמגוגיות ובמערך ההדרכה המצורף³ (בעז"ה בהמשך נתייחס לדברים בפירוט). הכותבים שוללים את העמדה הרואה בתנועת נוער מעורבת מציאות של דיעבד, בטענה כי "לא ניתן לקיים תנועת נוער כאשר המסד המרכזי העולה הוא כי עצם קיומה של התנועה הוא בדיעבד, וכי יש לפעול לחיסולה של המציאות הקיימת". טענה זו גורמת לכותבי החוברת להפוך את המצוי לרצוי, במקום לנסות לחתור ולחנך לאמת הרצויה⁴.

1. אנו מניחים שמאמר זה יגרום לחלק מהקוראים לרצות לראות על מה מדובר. כיון שאיננו רוצים להימנות על מחטיאי הרבים, אנו מחויבים להתריע: בחוברת יש כמה תמונות לא צנועות. אנא בקשו מבנות ביתכם לצנזר אותה בטרם תקראו בה.
2. מן הראוי היה להוציא חוברת אלטרנטיבית כתגובה, באותה רמת פירוט ועיצוב, אולם בשונה מ"נאמני תורה ועבודה" לנו אין מימון מהקרן החדשה לישראל, ואין לנו האמצעים לפרוייקט בסדר גודל כזה...
3. ואכן יש לתהות, מדוע מאמר המתיימר להיות תורני והלכתי נזקק לקריקטורות לשם חיזוק טיעונו. כמדומה שזוהי תופעה חסרת תקדים בספרות התורנית.
4. אפשר היה לטעון שלכאורה אין הבדל בין חוברת זו ובין מגמתם של רבים מגדולי הדורות ליישב ולהצדיק את "מנהג ישראל". אך גישתם של הכותבים רחוקה כרחוק מזרח ומערב מגישתם של גדולים אלו. אלו לא נחלצו להתיר מנהגים שאין להם סמך כלשהו בהלכה, ובוודאי שלא מנהגים שיצרו פרוצות באיסורי דאורייתא. נגד

לכאורה דברים אלו מיייתרים את המשך המאמר. מה לנו להתחיל לדון ולעיין בסברות הלכתיות, כאשר אין בסיס משותף לדיון? אנו ניגשים לסוגיה מתוך כמיהה להבין ולקיים את רצון ה' מתוך בירור הלכתי כדרכה של תורה, ואילו הכותבים מגיעים ממקום אחר לגמרי. אמנם ראינו לנכון להמשיך ולהתייחס גם להמשך הדברים, בעז"ה, כיון שעלול להיווצר בלבול בציבור מטענותיהם, וכן כדי להראות את הדברים מתוך תוכן החוברת.

בין חברה לפרטים

"במקורות ההלכה אין ולו מקור אחד העוסק בעיצוב פני החברה. אנו לא מכירים מאמר חז"ל הדן בשאלת החברה המעורבת או החברה הנפרדת". את טענה זו מבססים הכותבים על שתיים: חלוקה בין ההוראה ליחיד לבין "עיצוב פני החברה", וכן דחיית המקורות שלכאורה מדברים על ההכרח בהפרדה, על ידי פרשנויות דחוקות ותמוהות. ניתן להשיב רבות על פרשנויות אלו, אולם מיד נראה שדי בפחות מכך כדי לפרוך את הטענה מיסודה.⁵ נניח לרגע שהצדק עם כותבי החוברת, ואין מקורות בדברי חז"ל לחברה נפרדת או מעורבת. לכאורה דבר זה מתמיה מאוד; ברור מדוע חז"ל לא עסקו בעניין חברת החשמל או חברות בע"מ, שכן דברים אלו לא היו קיימים בתקופתם. אך שאלת פני החברה הייתה רלוונטית תמיד. תמיד היו גברים ונשים, ושום דבר מהותי לא השתנה בין אז להיום. חז"ל דנו רבות בדיני מלך ופרהסיה ציבורית, סנהדרין וקרבנות, ואין שום סיבה נראית לעין מדוע לא ינחו אותנו גם בתחום חשוב זה. אם כך, מדוע באמת לא התייחסו לסוגיה זו? התשובה לכך פשוטה: חז"ל לא שיערו בנפשם, שבדור מן הדורות יקום רב בישראל ויחלק חילוק תמוה כל כך בין ההדרכה לפרטים, לבין ההדרכה לחברה המורכבת מהם. היה פשוט להם שפני החברה הם נגזרת ישירה של ההדרכה לפרטים, ועל כן לא ראו צורך להתייחס במיוחד לשאלה החברתית, כשם שלא ראו צורך להדריך לחוקק את "חוק החמץ" או את חוק "שעות עבודה ומנוחה", כיון שמדובר על נגזרת ברורה וישירה של הלכות פשוטות. הגדרת השאלה כ"חברה מעורבת או נפרדת" מפספסת לגמרי את כיוון החשיבה ההלכתית של חז"ל, ושל ממשיכי מסורת התורה שבעל-פה בכל הדורות.

העמדה ההלכתית

חז"ל ניסחו לנו הלכות בעניין הצניעות, ואלו כמה מהן הנוגעות לענייננו כפי שהן מובאות בשולחן ערוך (אבן העזר סימן כ"א סעיף א'):

- אסור לגבר להנות ממראה של אשה, ואף לאשה אסור לתור אחר עיניה, באופן המביא להרהורי עבירה.

מנהגים אלו יצאו בכל תוקף. ואף במקומות שלמנהג יש סמך אלא שאינו מתיישב עם פשט הסוגיות, ניסו ליישב את המנהג אך המשיכו לראות בו דיעבד. הנחת היסוד שעמדה בבסיס דבריהם היא שלמנהג שנהגו קהילות ישראל הכשרות מדורי דורות כנראה יש על מה להסתמך, אם מדברי רבותיהן ואם מצד סגולתם העצמית ("ישראל, אם לא נביאים הם בני נביאים הם"). לעומתם, לעמדה המוצגת בחוברת ישנה מגמה ואידיאולוגיה של "הכשר למפרע", גם לדברים הגורמים לאיסורי דאורייתא (כפי שנבאר בהמשך, בעז"ה) ואף לכתחילה. אילו הופעלה עמדה כזו לפני עשרות שנים בודדות, היתה עלולה לנסות "להתיר" ריקודים מעורבים ושחייה מעורבת, שהיו דבר נפוץ ביותר בציבור הדתי. המדרון החלקלק אינו רק בתוצאותיה של עמדת החברה המעורבת, אלא היא עצמה מהווה גלישה במדרון כזה. יש לציין שגישה שכזו ניכרת גם ברבים מספריו, מאמריו ותשובותיו של הרב שרלו, וכבר הצביע על כך מו"ר הרה"ג אברהם שפירא זצ"ל, אבל אכמ"ל.

כאן המקום להעיר על נקודה שאינה שייכת דוקא לחוברת זו, אלא לדיונים רעיוניים בכלל: במקרים רבים, הטענה "זו / אין זו דרכה של הציונות הדתית / בני עקיבא / היהדות החרדית / החסידות שלנו" וכו' נחשבת בחוגים שונים לנימוק מספיק לקבלתה או לדחייתה של דעה, מבלי להתייחס כלל לשאלה מה הנכון ומה האמת.

5. אמנם היה ראוי להתעמק בהן, כדי להראות עד היכן הרחיקו הכותבים לדחוק את הפשט כדי "לעגן את הקיים", אך קצרה היריעה. המעיין בחוברת נכוחה ייווכח בכך בעצמו.

- אסור לאדם להביא עצמו לידי הרהור עבירה.
- אסור לגברים ולנשים לקרוץ או לרמוז בעיניהם זה לזו וכדומה.
- אסורים שחוק או קלות ראש בין גברים לנשים.

עקרונות אלו, הם ופרטיהם, מהם מן התורה ומהם תקנת חכמים. מעתה יש לבחון כל סיטואציה וסיטואציה לאור ההלכות – האם הן נשמרות אם לאו. אין "עמדה אוסרנית", אלא עמדה הלכתית, הבוחנת כל סיטואציה מציאותית לפי מרכיביה ופרטיה ואומרת על האסור אסור ועל המותר מותר.

יטען הטוען: סוף סוף ישנם תחומים אפורים וספקות, שאין להם מקום מוגדר בכלים ההלכתיים. על כך יש להשיב: ראשית, בחינה מדוקדקת של הדברים בעיניים הלכתיות תגלה שהתחומים האפורים אינם רבים כל כך. חז"ל, בחוכמתם המופלאה, נתנו לנו כללים וכלים להתמודד גם עם מצבי ספק. אמנם סוף סוף נגלה שבכל זאת נשארים תחומים אפורים. בתחומים אלו יש לטפל גם כן בכלים הלכתיים ובדרך שהורו לנו חז"ל והלכו בה מורי ההוראה בכל הדורות. יש להביט על השיקולים השונים ולהכריע על פיהם: מצדו האחד של המתרס עומדים ההגבלות שיוצרת ההפרדה, איבוד דרך ארץ ועוד שיקולים, אך מן הצד השני עומדות הדרכות חז"ל ההלכתיות והלא-הלכתיות כאחד, הרבות כל כך בנושאים אלו, על כוחו של יצר העריות ועל חשיבות ההרחקה ממנו, הדרכות שתומצתו בשו"ע למשפט אחד: "צריך אדם להתרחק מן הנשים מאוד מאוד".⁶

ניתוק מהמציאות

מכאן נבוא לברר את הנושא הספציפי – האם מציאות של תנועת נוער מעורבת מאפשרת באופן סביר לשמור כראוי על הגדרים ההלכתיים הבסיסיים. ההיגיון הפשוט והניסיון היומיומי, מראים שברוב רובם של המקרים התשובה שלילית. בעניין זה, עמדתם המתירנית של הכותבים⁷ נראית ממש מנותקת מן המציאות. הם טוענים כי "עמדת ההפרדה הביאה להנחתו המאסיבית (של היצר) בחיים היומיומיים, ולהתרחקות מהנורמליות, מהטבעיות ומחיים שבהם היצר אינו אורב על כל צעד ושעל". קשה לדעת אם מדובר בנאיביות קיצונית או התעלמות מכוונת: טול נער בגיל 16, מדריך בתנועת נוער. מעביר פעולות לבנים ולבנות, יחד עם מדריכה. הוא יושב איתה ומכין פעולות, יושב עם צוות ההדרכה בישוב צים אל תוך הלילה. טיולי גיבוש, מחנות קיץ. האם יעלה על הדעת שלא יכשל בהנאה מיופיה של אשה? האם בבני אדם עסקינן, או במלאכים?! יש לשים לב שמדובר באיסור דאורייתא של "לא תתור". אין צורך לעשות כוונות ויחודים להנות. מספיק שיש הנאה בעצם ההסתכלות ושההנאה אינה בעל כרחו. זהו גדר האיסור מהתורה. כמובן שמציאות העירוב מביאה כמעט בהכרח גם לאיסורים רבים אחרים, והדבר נכון גם לגבי חניכים, רכזות, חבריא ב' וכן הלאה.⁸

לא החברה הנפרדת מביאה ל"חיים שבהם היצר אורב על כל צעד ושעל"; זאת מביאה דווקא החברה המעורבת. גם עניין ה"חברויות" הפופולארי כל כך הוא פרי באושים של המציאות הזו. אנו רואים שדבר זה מצוי ביותר בחברה המעורבת, והוא הגורם לנפילות הגדולות ביותר. נערים מיואשים לאלפיהם כבר תש כוחם מלהתמודד עם הנסיונות, עם ההרהורים, עם שמירת הברית.

6. אמנם לשון השו"ע מופנית לגברים, אך הדברים שייכים גם לנשים, כפי שראינו וכפי שידגש גם בהמשך. כשם שהגבר צריך להתרחק מהמוגדרות כערווה עליו, כך גם האשה.

7. על משקל "העמדה האוסרנית".

8. הכותבים מביאים כראיה לשיטתם את איסור לשון הרע, שהוא נפוץ וקשה להישמר ממנו, ולמרות זאת לא נאסר לקיים מפגשים חברתיים וכדומה. אולם ראשית, באמת גם בעניין זה הדריכו אותנו חז"ל לעשות סייגים ולהתרחק מחברתם של בעלי לשון הרע. שנית, בנידון דידן הדרכתם של חז"ל המובאת בשולחן ערוך אינה רק להתרחק מאיסורי העריות, אלא אף להתרחק מהעריות עצמן.

גם נערות רבות מספור מתמודדות עם אותם קשרים לא בריאים. וכל זה, לא משום שתפיסות תורניות גרמו להם "להנכחתו המאסיבית של היצר בחיים היומיומיים" אלא מפני שזוהי מציאות חייהם! זוהי חברה ה"מעורבת" מאידאליים ודיבורים גבוהים מצד אחד, ומהתמודדויות יומיומיות בלתי אפשריות מצד שני. האם יוכלו הרב שרלו וחבריו לומר "ידינו לא שפכו את הדם הזה"? הנוקטים בעמדה ההלכתית המציאותית, מצביעים על ההתמודדויות הבלתי אפשריות האלו, וזועקים על כך, ואילו אלו הזורקים את הנוער אל ההתמודדות – מאשימים אותם, למרבה האירוניה, ב"הנכחתו המאסיבית של היצר"⁹. הנאיביות הזו מעלה מיד בראשו את משלם הידוע

9. הדברים גלויים וידועים ואין צורך "להוכיח" את קיומה של המציאות הזו. אם בעבר הנוער נצר בליבו את הזעקות, הרי שהיום הוא פורש את אשר על ליבו באתרי השו"ת השונים. נביא כמה ציטוטים מאתר "חברים מקשיבים", מעט מזעיר כדי לשבר את האוזן:

"אני לא מבינה, פשוט לא מבינה איך?! אוקי כולנו מודעים שקשר בין בני לבנות מיותר, הורס ר"משפשי" את הנפש שלנו כבר, ושזה יפגע ביחסים שלנו עם בן / בת הזוג לעתיד... אבל איך אפשר להתגבר על זה?! אתה חי בסביבה מעורבת, בני עקיבא וכו', זה גם הגיל, זה רגש אתה לא כל כך שולט בזה... את יכולה להגיד לעצמך: "זהו, די! אני לא יכולה יותר אני מפסיקה להתאהב באותו אדם". ואז כשאת רואה אותו, ומדברים עליו, עד כמה שתנסה להתכחש לזה זה לא פוסק. כי זה רגש זה פנטזיות. וכל פעם שקוראים על הדבר הזה אנחנו מבינים שהוא לא טוב, מבינים שזה פוגע אבל אנחנו לא מבינים איך ניתן להתגבר על זה?! איך ניתן גם להיות בב"ע שזו תנועה מעורבת ולא ליפול, ולא להיכשל, ולא להתעסק ולשפשי את הנפש שלנו..."

"אני הייתי חניכה בשבט הרא"ה עד שהרגשתי שהפעולות לא ממש חשובות ומה שמעניין את חברותי זה רק בנים".

"אני בן 16 ואני לא יודע מה לעשות. יש לי בעיה ממש גדולה שאני לא מצליח להשתלט על היצר שלי וזה קורה בהרבה מקרים: אני גר ביישוב מעורב והולך לבני עקיבא ויש מישהי שאני ממש אוהב היא מאוד יפה ומושכת... אני גם כל הזמן חושב מחשבות מאוד לא צנועות עלי ועליה ביחד ואני לא יודע מה לעשות".

"אני בת 16 וחצי ויש לי חבר כבר שנתיים ואני בטוחה שנתחתן... בהתחלה שמרנו נגיעה אבל אז המצב התחיל להידרדר..."

"אני בת 16, ובזמן האחרון החלטתי שאני באמת רוצה להשתפר ולהתקדם רוחנית. אבל יש לי בעיה כשאני הולכת לסניף (הסניף שלנו מעורב) בפעולות חברי ב' ובערב שבת שכולם יוצאים. הבעיה היא שתמיד אחרי הפעולות כולם נשארים (בנים ובנות ביחד) ומדברים ועושים "צחוקים" ולפעמים אני אפילו תופסת את עצמי מתנהגת שונה כדי להרשים אחרים".

"אני נמצאת בתנועת בני עקיבא – תנועה מעורבת. תמיד יש קשר בין בנים לבנות, השבט שלי נורא מגובש – זאת אומרת שכמעט כל שבוע אנחנו עושים פגישות ונפגשים אחד עם השני. היצר חזק מדי אצלי והתחלתי לאחרונה פחות לשמור על הנגיעה שלי. קשה לי לא ליפול בדברים האלו!"

"קוראים לי... ואני בן 18. וכמו כל מדייק מצוי בבני-עקיבא – גם אני התאהבתי בקומנרית שלי".

"אני לא יודעת מאיפה להתחיל אבל אני פשוט לא יכולה להפסיק לבכות. אתמול אחרי שסיימנו את הישיבת צוות בסניף שלנו, הוא שאל אותי אם אני רוצה שהוא ילווה אותי לבית שלי. ידעתי שזה לא הכי בסדר אבל לא יכולתי לסרב לו. אני יודעת שאתם נגד כל הדברים האלו אבל הוא באמת בחור שאני רק יכולה לאחל לעצמי להתחתן עם מישהו כזה. תמיד שמרתי נגיעה כי גם הישוב שלנו נחשב 'דוסי' וחץ מכמה מקרים בודדים אין לנו דברים כאלו של קשרים בין בנים לבנות. ואז אחרי שהגענו לבית שלי, דיברנו עוד איזה שעה בחוץ והוא התחיל להגיד לי שהוא לא יודע אם הוא יכול בכלל לומר לי את זה אבל אני דווקא מוצאת חן בעיניו. לא ידעתי איפה לקבור את עצמי. לא יודעת אפילו איך זה קרה אבל בסוף הכול בא לי בבת אחת כזה, והגעתי אתו למקומות שבחיים לא חשבתי שאגיע".

"אני חניך בתנועת נוער בני עקיבא. אני רוצה לעשות משהו כדי שילמדו על הקשר הזה בגיל הזה. עשו לנו כמה שיחות ודיברו איתנו על זה ושום דבר לא עזר. ומחנה ב"ע בשבילי זה סיוט כי אני רואה את כל הנגיעות והחיבוקים שיש במחנה של בני נוער בגילי שזה ממש לא בריא, וחלק מהחברים שלי משתתפים בזה. זה לא מה שב"ע מנסה לתת לנו בתור ערכים אלא מנסה לתת משהו אחר לגמרי ומתחת לאף שלהם קורה איסור. אני פשוט מיואש לגמרי. חשבתי על דרכי פיתרון שונות אבל בגלל חומרת המצב כלום לא עזר לי להגיע לדרך טובה שיכולה להשפיע! לכן אם תעזרו לי וכן אם תוכלו לשלוח מכתב זה להנהלה הארצית של ב"ע כדי שתענה על שאלה זו ותספק אותי בתשובה ותעשו אותי יותר שמח. תודה על עבודת הקודש שאתם עושים. כל טוב".

10. אגב, ברור כי מעצם היותנו בני אדם, היצר "נוכח" בחיינו בכל מקום ובכל שעה, ודוקא ההתעלמות מעובדה זו מגבירה את כוחו. אמנם צודקים הכותבים שעיסוק אובססיבי בענייני יצרים והלכות צניעות הוא דבר שלילי,

של חז"ל: "אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: משל לאדם אחד שהיה לו בן. הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו ותלה לו כיס על צוארו והושיבו על פתח של זונות. מה יעשה אותו הבן שלא יחטא???" הרי האדם במשל לא החטיא את בנו בידי, אולם כל הפעולות המקדימות יביאו אותו בהכרח לידי חטא.¹¹

על מי מנוחות

בניגוד לכל זאת, ובניגוד לתמונה השחורה המצוירת בחוברת, דווקא בחברה השומרת על ההלכה הפשוטה החיים נינוחים ופשוטים הרבה יותר (מלבד העובדה שהם אמיתיים יותר). הנערים והנערות גדלים ללא עיסוק אינטנסיבי כל כך במלחמת היצר ובהתמודדויות, ולמרבה ההפתעה, אף עוסקים פחות בעניין הצניעות. הם חיים את חייהם בצורה בריאה. כוחות נפשם השונים באים לידי ביטוי, ואינם מבוזזים על מלחמות מיותרות או על "פוזות" ומתחים חברתיים הקיימים בין המינים. וכשיקמו בית נאמן בישראל (כמובן לאחר הכנה וחינוך ראוי, שהרי הפרדה אינה באה במקום חינוך), לא יצטרכו להתמודד עם ההשוואה הבלתי נמנעת לכל ה"חברות" וה"חברים" מן העבר. כמובן שגם להם ישנן התמודדויות לא פשוטות, גם בתחום הזה, שכן לצערנו הרחוב, האינטרנט וכדומה, מספקים די והותר התמודדויות¹². אולם אין ספק שקל להם יותר לשמור על טהרת הלב, העיניים והמחשבה. דבר זה נכון גם לגבי המבוגרים: החיים על פי ההלכה הפשוטה מונעים הרבה סיבוכים מיותרים, מתיחויות בין בני זוג ועוד. הגבר אינו נצרך להתמודד עם הסתכלות דרך קבע בנשים אחרות, ומהאשה נחסכים מתחים מהנאה של גברים אחרים ממראה; האשה אינה צריכה לחשוד בבעלה על קשרים בוחני גבולות, וכן להיפך.

אמנם, לצערנו יש כאלו המקצינים ומקלקלים בחומרותיהם, כשם שהרחוב כולו מלא באלו המקצינים לצד השני, אולם ב"ה במקומותינו הקצנה כזו כמעט ואינה קיימת. לא מצינו בקהילותינו רעלות ואפילו לא אוטובוסים נפרדים. גם משמרות צניעות אלימות לא מצינו. באופן כללי, לא מצאנו דריסת נשים והדרתן. רוב רובן של הקהילות החיות בהפרדה חיות בשלוחה ובנעימות, תוך מתן מענה מלא לצרכי כל מגדר בנפרד ושניהם יחד. ושוב נחזור ונדגיש: איננו תמימים, ואין כוונתנו להציג תמונה ורודה ואידאית. ההפרדה אינה מבטלת את היצרים ואת הבחירה, אולם היא משיבה אותם אל גודלם המקורי, הניתן להתמודדות, בעוד עירוב המינים מקרב את המציאות לאונס, ויוצר נסיונות מיותרים.

שאר הטענות

אולם באופן פרדוקסלי דוקא הם עצמם וחבריהם גורמים לכך, כיון שהם מנסים כל העת לערער את העקרונות הפשוטים והברורים בעניינים אלו, והדבר מכריח לחזור עליהם שוב ושוב.

11. ביקורת זו מופנית גם ל"עמדת הבדיעבד", הן מהבחינה המציאותית והן מהבחינה ההלכתית, אולם לגישה זו יש מקום בשיח ההלכתי, ויש לה סמך בדברי הרמב"ם (הלכות ממרים): "כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו, כך בית דין מורין בזמן מן הזמנים לעבור על מקצת מצוות לפי שעה, כדי שיתקיימו כולן, כדרך שאמרו חכמים הראשונים: חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". אולם להתעלמות מן ההלכות הפשוטות, וקביעת הנהגות לציבור תוך התעלמות מהאיסורים הנגרמים מכך - לזאת אין מקום.

12. הכותבים טוענים כי כיום כבר אין טעם לעסוק בשאלת החברה המעורבת, שכן בכל הקשור לענייני צניעות, רשת האינטרנט גורמת לנפילות גדולות וקשות בהרבה, ועניין החברה המעורבת הפך לשולי. אולם אין בכך כדי לשנות את המסקנה המעשית מדברינו: ראשית, ברור שאין להימנע מלתקן במקום שאפשר לתקן, רק משום שבמקומות אחרים ישנם קלקולים גדולים יותר. שנית, ישנה חשיבות וחומרה מיוחדת לקלוקל המצוי בתחום הפרהסיה הציבורית, לעומת עבירות הנעשות בסתר על ידי היחיד. שלישית, ברור שחשוב וחיוני עד מאוד לעסוק גם בגדירת הפרצות בעניין האינטרנט, אם על ידי תוכנות סינון ואם בצורות אחרות. רביעית, הרי הכותבים אינם טוענים רק שהפרדת תנועת הנוער צריכה להיות בסדר עדיפויות נמוך יותר, אלא מתנגדים להפרדה כזו באופן עקרוני וסוברים שעירוב הוא לכתחילה. ואם כן, הדיון הוא בראש ובראשונה במישור העקרוני.

אם נשוב למהלך החוברת, נראה שבעצם כבר ענינו גם על כל שאר הטענות:

אין לחלק בין נוער למבוגרים, שכן השאלה עקרונית לכלל החברה – טענה זו נופלת מעצם המציאות. כפי שפירטנו לעיל, חברה מעורבת של בני נוער צעירים, ובפרט בסיטואציה של תנועת נוער, מביאה כמעט בהכרח לאיסורים חמורים. דבר זה אינו נכון לגבי חברת מבוגרים, שכן כמה הבדלים ניכרים יש בין השתיים: ראשית, למבוגר הנשוי יש "פת בסלר" (וכבר חז"ל חילקו בין רווק לנשוי לעניין כמה דינים). שנית, המסגרת הזוגית והמשפחתית יוצרת חיץ טבעי מסוים כלפי מי שנמצא "בחוג". שלישית, לאדם נשוי ישנה מחויבות אישית ומוסרית לבן או לבת זוגו, העוצרת אותו מליפול. רביעית, לאדם נשוי יש הרבה יותר מה להפסיד מנפילה. חמישית ועיקר: ישנו הבדל עצום בין מקום עבודה וכדומה, שבו העבודה היא התכלית והקשר האישי הוא רק נספח, לבין תנועת נוער שעצם מטרתה ותכליתה היא (בין השאר) יצירת קשרים חברתיים¹³. אמנם אין בכך בכדי לאסור באופן גורף כל מפגש של בני נוער, ואף לא להתיר כל מפגש של מבוגרים (ואכן, כפי שצינו הכותבים בצדק, הלכות צניעות שייכות גם למבוגרים!), אך להבדלים הפשוטים במציאות השפעה מכרעת בהתייחסות לסיטואציות שונות בכלים ההלכתיים.

"העמדה האוסרנית" מכפילה מקורות מקהל יעד אחד לשני באופן אוטומטי – אין כאן גישה אוסרנית ואף אין כאן שני קהלי יעד. יש כאן גישה הלכתית פשוטה, שמתייחסת לדברים באופן מחושב ומדוקדק כפי שחז"ל התייחסו אליהם, בין לאדם הפרטי, ובין לאדם הפרטי כשהוא עם חבריו.

המדרון החלקלק קיים גם בצד השני – אכן. הן בגישת ה"הכל" והן בגישת ה"לא כלום" יש מדרון חלקלק. כותבי החוברת אינם מוטרדים מהעובדה שדרכם היא מדרון חלקלק, אלא מסתפקים בטענה שכן הוא בצד השני. אך כפי שראינו, הגישה ההלכתית הפשוטה אינה אומרת "הכל או לא כלום", אלא בוחנת כל סיטואציה לגופה בהתאם להלכות ולהדרכות חז"ל, ועל כן אינה יוצרת שום מדרון חלקלק. גם הטיפול בשטחים האפורים נעשה בצורה מחושבת היטב, תוך שקילת כל דבר במשקל החסידות.

ה"דרך ארץ" הבסיסית מחייבת פעולה משותפת של שני המינים – ראשית, כיון שאנו רואים שעל פי התורה, החברה הנפרדת הכרחית לפחות בגיל הנעורים, ממילא אין מקום לטענה בדבר "דרך ארץ", כפי שכותבים מחברי החוברת עצמם: "אין ספק שבאותם מקומות בהם עומדת דרך הארץ בסתירה מוחלטת לנאמר במתן תורה, נדחית זו הראשונה מפני השניה". שנית, עצם הטענה שחברה מעורבת היא "נתון בסיסי בהתנהלותה של דרך הארץ" תמוהה ביותר ונראית כהנחת המבוקש. לא הובאה כל ראיה לטענה זו (מלבד ה"ראיה" שמצות "פרו ורבו" אכן מצריכה השתתפות של שני המינים...). נכון הוא שזוהי הנורמה המקובלת בחברה המערבית המתירנית המודרנית, אולם בחברות אחרות הדבר דוקא אינו מקובל, ומדוע אנו לוקחים כנקודת מוצא את החברה הזו דוקא? יתרה מזו: עצם העובדה של "ארץ" ישנן דרכים רבות עד מאוד (מלבד כמה פעולות וערכים בסיסיים המשותפים לכל המין האנושי), שוללת למעשה את האפשרות לראות באחת מהן נורמה בסיסית, ומחייבת אותנו לנסות ולסלול את דרכנו על פי ערכיה של התורה. במשפט אחד – גם ה"דרך ארץ" צריכה להיות תורנית.

"הגישה האוסרנית" יוצרת הדרת נשים – בעלי העמדה המתירנית עצמם מודים "כי ההלכה מכוונת הבדלים בין גברים ונשים... לא זו בלבד אלא שההלכה מדגישה את דרכי עבודת ה' השונות של הנשים..." כל טענתם היא שהאיסור הגורף והבלתי מובחן מדיר נשים גם מתחומים שבהם אין זה רצון התורה. ראשית יש להעיר, שהלכות הצניעות מגבילות באופן משמעותי מאוד גם את הגברים, ובוודאי שאין מדובר ב"מזימה" המכוונת כלפי הנשים דוקא. שנית, לפי מה שראינו, עצם הטענה שהגישה הדוגלת בהפרדה אוסרת ומדירה ללא הבחנה היא מופרכת, וכיון

13. הכותבים הזכירו את המציאות של אירוח משפחות, אולם ברור שאינו דומה כלל אירוח במסגרת משפחתית לזמן קצוב, לקשרים ארוכים ומתמשכים במסגרת של בני נוער בלבד.

שכך אין גם מקום לטענה זו. כהוכחה לטענה שהפרדה יוצרת הדרת נשים, הכותבים מביאים הנהגות של גדולי עולם שהחמירו על עצמם מאוד בענייני צניעות, באופן שאילו היינו משליכים אותו על הציבור, משמעותו היתה הפרדה קיצונית; אולם ברור שהנהגות אלו אינן הדרכה לכלל. נכון הוא שישנן גישות שונות בשאלת הצניעות הנדרשת בחברת המבוגרים (כגון בעניין הישיבה בשמחות), אך בשאלה זו לא עסקנו כלל. כל עיסוקנו היה לשלול מציאויות הגורמות לחוסר צניעות באופן הקרוב לוודאי.

סיכום

מכל האמור לעיל עולה בפשטות שאין כאן דרך הלכתית. הדרך המוצגת, מתחילתה עד סופה, אינה ממשיכה את דרכם של חז"ל, אינה כדרכה של תורה ואינה הלכתית בכל קנה מידה¹⁴. חז"ל ראו בתורה תורת חיים, המורה לנו דרך בכל תחום ובכל סיטואציה, "הפוך בה והפוך בה דכולא בה". הדרך המוצגת כאן, לעומת זאת, רואה בתורה דבר חלקי וחסר, שאין לנו אלא להשלימו בעזרת תרבויות זרות והלכי רוח אוניברסליים. כל זאת באצטלה של דרך התורה, תוך התבססות מעורפלת ומעוותת על עניין "דרך ארץ קדמה לתורה". בנוסף, דרך זו מנותקת מהמציאות בשטח והוגיה אינם נותנים לעובדות לבלבל אותם. כל זאת מצטרף ומאשש את העולה מהקדמת החוברת, שאין כאן רצון לברר את דבר ה' זו הלכה, אלא רק לעגן את הקיים. וכיון שכך – כל האמצעים 'כשרים'.

הכותב הנו אברך בישיבת "תורת החיים". בעברו חניך, מדריך, וחבר הנהגת הנוער בבני עקיבא. יעמדו על הברכה הרבנים ואישי החינוך שסייעו בכתיבת מאמר זה.

14. בחוברת האמורה ישנם עוד כמה וכמה כשלים לוגיים ומניפולציות שמחמת קוצר היריעה לא התייחסנו אליהם. נגענו רק בעיקרי הדברים.